
A kártérítés szerepe a környezetjogi szabályozásban*

Csák Csilla**

Sok esetben a környezetvédelmi szabályozás szükségességét Garrett Hardin meséje alapján interpretálják, amelynek címe „A közlegelők tragédiája”. A tragédia úgy bontakozik ki, hogy van egy nagy legelő, amely mindenki számára nyitva áll. Sok ember abból él, hogy marhákat tenyészt, amiket kiterel a nagy közös legelőre legelni. Minden gulyás annyi marhát tart, amennyit csak tud. Egy ideig a betegségek az éhség és a törzsi háborúk ésszerű szinten tartották a marhák számát, mennyiségét. Végül a földterület csak egy bizonyos mennyiségű marhát tud eltartani. A gulyás dilemmázik azon, hogy ha még egy marhával többet legeltet, akkor annak eladásából több haszna származik, ezért érdekében áll növelni a gulya méretét. Ennek negatív hatása több gulyásnál lép fel a túllegeltetés miatt. A negatív hatás megoszlik az összes gulyás között, káruk egyéenként minimális. Ezért a gulyások elkezdik bővíteni a marhák létszámát, amely a legelő pusztulásához és az egyének tragédiájához vezet. A pusztulás az a végállomás amerre az emberek tartanak, ahol mindegyikük a saját céljait követi egy olyan társadalomban, amely a legelők szabadságában hisz. A közlegelők szabadsága mindenkinek a romlásához vezet.¹ A környezeti tényezők számos eleme tehát közjavaknak tekinthető és ezek jó részét szabad javaknak tekintették és tekintik. Ugyanakkor sok elem esetében azok szűkössége illetőleg az externális hatások miatt ez a felfogás megkérdőjelezhető.

A környezetvédelem területét érintve általánosan elfogadott nézetnek tekinthető annak interdiszciplináris jellegét valló felfogás. A jogi szemlélet vonatkozásában pedig valamennyi jogág közreműködik a környezetvédelmi érdekek érvényre juttatásában. A közigazgatási illetőleg polgári jogi aspektusok országonként eltérő intenzitással jelennek meg a környezetjogi szabályozásban. Általánosan a közigazgatási jog mondható meghatározó jellegűnek a környezetszabályozás

---

* Habilitált egyetemi docens, intézetigazgató, Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Agrár- és Munkajogi Tanszék.

** „A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretében valósult meg”.

¹ Nancy K. KUBASEK - Gary S. SILVERMAN: *Environmental Law*, Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River, 2008, 129-130.o.

módszertani elhatárolás szempontjából, amely alapvetően az állami befolyás túlsúlyára mutat rá. Ezzel párhuzamosan azonban az állami befolyást kevésbé illetőleg közvetett módon tükröző gazdasági szabályozó eszközök, önkéntes eszközök, konszenzuál eszközök is egyre markánsabb szerephez jutnak. Ezek az eszközökön keresztül pedig a jogi szabályozás igényli a közjogi és magánjogi eszköztár teljes vertikumát. A polgári jog szerepét tekintve a szabályozás nem korlátozódik - a klasszikus felfogás szerint - csak a kártérítési területre, bár vitathatatlanul egyik meghatározó jogintézményként jelenik meg. A polgári jogi jogintézmények körében azonban más területek a személyek jogi védelme, dologi jogok, kötelemi jog, felelősségtanok is meghatározó szerepvállalással épülnek be a környezetvédelmi jogi szabályozás komplex rendszerébe.²

1. A kártérítési modell történeti fejlődése

A hazai kártérítési jogértelmezés alapvetően az Optk. hatása alatt továbbfejlődött bírói joggyakorlaton alapult, amely a római jogi hagyományokat tiszteletben tartva a vétkességi elv uralmára épült. Természetesen fenntartva a vétkes, objektív felelősség lehetőségének alkalmazását bizonyos esetekben pl. hajós, fogadós, cselekvőképtelen, alkalmazottakért való felelősség. Nyilvánvalóan azonban a gazdasági fejlődés, az iparosodás, a nagyüzemek kialakulása és a technikai fejlődés új távlatokat nyitott nemcsak a gazdasági élet területén, hanem a jogi felelősségi rendszer átgondolása területén is.

A bírói jogértelmezés egyre inkább eltávolodott az osztrák befolyástól és a német jogból vett át megoldásokat, amely utat nyitott a vétkes, objektív felelősség alkalmazásának. A magánjogi kódex híján, az egyes magánjogi tárgyú jogszabályok és a bírói gyakorlat alapján fejlődött többek között a felelősség jogintézménye is. Bár a magyar vasút törvény³ nem vette át teljes egészében a német (porosz) megoldást,⁴ a gyakorlat kiszélesítette alkalmazási körét. Egyrészt nemcsak gőzvasutakra, hanem minden sínpályán közlekedő eszközre kiterjesztően értelmezték, másrészt ennek mentén más ipari üzemekre is alkalmazni kezdték. A nagyobb ipari és bányászati üzemek szigorított felelősségét követte a gépjárművekre és a légi közlekedésre alkalmazott felelősségi szabályok bevezetése. Ezen felelősségi alakzatoknak a summázott lényege az volt, hogy a felelősség alóli mentesülés

² PRUGBERGER Tamás: A környezetvédelmi jogi szabályozás rendszerének jogelméleti vonatkozásai és a főbb kodifikációs tennivalók. *Magyar Jog* 1993/8. 472.o.

³ 1874. évi XVIII. törvénycikk, a vaspályák által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről, amely a hazai magánjogi jogalkotás szintjén elsőként nevesítette a tárgyi felelősséget: *„...vaspálya üzeménél valaki életét veszti, vagy testi sértést szenved, az ezáltal okozott károkért az illető vaspálya-vállalat felelős, kivéve, ha a vállalat bebizonyítja, hogy a halált vagy a testi sértést elháríthatatlan esemény (vis major), vagy egy harmadik személynek elháríthatatlan cselekménye, melyet a vaspályatársulat megakadályozni képes nem volt, vagy a megholtak, illetőleg a sérültek saját hibája okozta.”*

⁴ 1871. évi Reichshaftpflichtgesetz, porosz vasúti törvény, amely alkalmazásának hatálya kiterjed a bányára, kőfejtőre, gyárakra. Az első porosz vasúti törvény 1838-ból származik, amely a vasút megjelenését követően azonnal reagált a vasúti felelősség szabályozásával szigorú felelősségi szabályok bevezetésével. Ennek értelmében a vasút veszélyes mivoltából eredően minden felmerülő kár megtérítésére kötelezte a vasutat az objektív felelősség alkalmazásával.

akkor következett be, ha a károkozó bizonyította, hogy a kárt elháríthatatlan külső esemény vagy egyes esetekben a sértett, károsult magatartására vezethető ok idézte elő.⁵

A jogtudomány hazai és külföldi művelői közül nagyon sokan, sokféleképpen indokolták, igazolták vagy vetették el a vétkességi felelősségtől szigorúbb felelősségi forma alkalmazását. Sok esetben azonban a jogtudományi, jogdogmatikai elemzéseket megelőzték a jogszabály-alkotási folyamatok, amelyek a gazdasági, társadalmi hatások által igényelt vagy szabályozni szándékozott viszonyokat rendezték. Anélkül, hogy a különböző jogelméleti álláspontokra kitérnénk, az mindenestre megállapítható, hogy a francia jogfelfogás erősen objektivizált metodikájával, szemben a német jogirodalomban is egyre inkább a vétkesség melletti erősödő és jól elhatárolható vétlen, tárgyi felelősség vált elfogadottá. Ez a hazai jogfejlődésre is igaz, azzal, hogy már az 1900-as évek elején napvilágot látott magánjogi kódex-tervezetek is egymást kiegészítő felelősségi fajtaként fogták fel a két alakzatot.

A Ptk. hatálybalépésével⁶ is ez a rendszert élte tovább a polgári jogban, mely szerint mind a vétkességi, mind a tárgyi felelősség szabályait alkalmazni kell a kár megtérítése során. A fokozott veszéllyel járó tevékenységből eredő kárt a tárgyi felelősség szabályai szerint kell megtéríteni. Ez a szabályozás annak a folyamatnak a része tehát, amelyben a bírói gyakorlat a tárgyi felelősséget kiterjesztette és minden veszélyes üzem felelősségi alakzatává tette.⁷

A polgári jog szerepét, a környezetszennyezéssel összefüggésben keletkezett károkért fennálló felelősség tekintetében, az 1976-ot - az emberi környezet védelméről szóló törvényt - megelőzően is elismerték a környezetvédelmi tárgyú jogszabályok. Ez az elismerés kétféle megoldási metodikával történt; vagy közvetlenül utalt a jogszabály a polgári jogra,⁸ vagy azt a kitévelt tartalmazta, hogy az államigazgatási szankciók nem mentesítenek többek között polgári jogi felelősség⁹ alól. A polgári jogi felelősség irányadó alakzatainak és a kimentési lehetőségeknek a tárházát ezek a jogszabályok nem határozták meg, annak kialakítása és elhatárolása az ítélkezési gyakorlatra várt.¹⁰

A polgári jogi eszközök közül a kártérítési szankcionálás az egyik legmarkánsabb eszköz a környezetvédelemmel összefüggésben. A korabeli¹¹ gyakorlatot figyelembe véve az elsőként felmerülő kardinális kérdés az volt, hogy a környezetszennyező a Ptk. 339. §-a vagy a Ptk. 345. §-a alapján felel a tevékenységével okozott kárért. A vétkességi alapú felelősség vált általános

⁵ Lásd bővebben: MARTON Géza: *A polgári jogi felelősség*. Triorg Kft., Budapest 1993. 72-74.o. 93-96.o.

⁶ 1960. május 1.

⁷ SZENTGYÖRGYI Rezső: A környezeti károk bizonyításának nehézségei és a károkozók egyetemleges felelőssége, *Magyar Jog* 1976. 12. sz. 1053.o.

⁸ Vízügyről szóló 1964. évi IV. törvény alapján a végrehajtási rendelet a 32/1964. (XII. 13.) Korm. rendelet

⁹ 1/1973.(I.9.) MT sz. rendelet a levegő tisztaságának védelméről

¹⁰ BOROS József: Környezetvédelem a szerződésen kívüli kártérítési perek gyakorlatában, *Magyar Jog* 1976. 10. sz. 898.o.

¹¹ Ez alatt az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. törvényt megelőző időszakot érti a szerző.

mércévé, amelyet az ítélkezési gyakorlat áttört a vegyszeres gyomirtással összefüggésben bekövetkező károkért fennálló felelősség tekintetében, az objektív felelősség megállapításával. Ezt megállapító első határozatok a 60-as évek elején születtek meg.¹²

A vegyszeres gyomirtás tömeges alkalmazására a nagyüzemi mezőgazdasági művelésre való áttérést követően került sor, amely nagyon sok esetben együtt járt másoknál jelentkező káros hatásokkal. A vegyszeres gyomirtással okozott károk tekintetében az objektív felelősségi alakzat kiterjesztésre került a vegyszeres porzás útján történő rovarirtásra is.¹³ A bírói gyakorlat egyébként teljesen egységes volt abban a tekintetben, hogy nem tulajdonított jelentőséget annak, hogy a károsodás a vegyszerrel kezelt területen vagy azon kívül következett be. Mégis differenciált a bírói gyakorlat a vegyszer használat módja, mennyisége tekintetében, amikor nem állapított meg objektív felelősséget a magánháztartás keretén belül nem haladó vegyszerhasználat esetén.¹⁴ Az ipari eredetű lég-, víz-, és talajszennyezés, füst, korom, pernye szennyezés miatti mezőgazdasági károk stb. esetében az ítélkezési gyakorlat egyértelműen a Ptk. 339.§. felelősségi alakzatot alkalmazta.¹⁵ Tehát megállapítható, hogy a vegyszeres gyomirtás és a vegyszeres rovarirtás kivételével általánosan elfogadott kártérítési jogalap a Ptk. 339.§. Az ítélkezési gyakorlatban azonban érezhető volt az a tendencia, amely egyre inkább az objektív felelősség irányában tolt a kárfelelősségi jogalapot. Ez egyrészt kimutatható a vétkességi felelősségi alakzatot szigorító, de még fenntartó ítéletekben, másrészt a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának álláspontjából, harmadrészt a nemzetközi joggyakorlat hatásából.¹⁶

1967. évben született bírósági döntés történeti tényállása értelmében az alperesek szennyvizet bocsátottak a mosoni Duna-ágba, olyan szennyezettségi mértékkel, amely nem érte el a határértéket és emiatt nem volt megállapítható a káros szennyezés. A Duna áradása következtében azonban – amely megállította a mosoni Duna-ág vízfolyása áramlását – csökkent a víz öntisztuló képessége, a szennyvíz növekvő koncentrációja miatt halpusztulás következett be. A Legfelsőbb Bíróság az ügy megítélése során a vétkességi felelősség talaján állt, azonban azt szigorúan értelmezte és kiterjesztően alkalmazta. Álláspontja szerint ugyanis a víz szennyezése akkor is jogellenes, ha egyébként szennyvíztisztító berendezést nem szükséges felszerelni, azaz határérték alatti a kibocsátás. Annak ellenére, hogy a halpusztulás rendkívüli helyzet következménye volt megállapította, hogy *„az adott körülmények vizsgálatánál a rendkívüli helyzetből kell kiindulni, amely az átlagosnál nagyobb körülményt, az elvárhatóság kérdésében fokozott gondosságot*

¹² Győri Megyei Bíróság Pf. 20.209/1962. sz. BH 1963/1. 3115. jogeset: „vegyszeres gyomirtás a használt gépi erőttől függetlenül fokozott veszéllyel járó tevékenység”.

¹³ Legfelsőbb Bíróság P. törv. III/B.20.243/1965. sz. BH 1965./9. 4572. jogeset. Szegedi Megyei Bíróság Pf. I. 20.316/1970. sz. BH 1971/1. 6630. jogeset, Legfelsőbb Bíróság P. törv. I. 20.513/1973. sz. BH 1974/4. 159. jogeset

¹⁴ BOROS József: Környezetvédelem a szerződésen kívüli kártérítési perek gyakorlatában, *Magyar Jog* 1976. 10. sz. 900.o.

¹⁵ Legfelsőbb Bíróság Pf. IV. 20.105/1964. sz. BH 1964/10. 4159. jogeset

¹⁶ KILÉNYI Géza: Polgári jogi eszközök a környezetvédelem szolgálatában, *Jogtudományi Közöny*, 1976/6. szám. 292.o.

*igényel.*¹⁷ A Legfelsőbb Bíróság 1971-es ítéletében is a vétkességi alapon ítélte meg a vízszennyezéssel okozott halpusztulásért fennálló felelősség kérdését,¹⁸ annak ellenére, hogy a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának tanácsvezetői értekezletén olyan többségi álláspont alakult ki, amely szerint a mérgező anyag üzemből való kibocsátásával okozott károkra az objektív felelősségi alakzatot (Ptk. 345.§) kell alkalmazni. Ez a felelősségi alakzat irányadó a mérgező anyag kibocsátása nélkül megvalósuló szennyezésből eredő károk esetén is, ha a károkozás rendszeres és tömeges.¹⁹

A más államok ítélkezési gyakorlatában is nyomon követhető a felelősség szigorításának irányultsága, amely Kilényi által feltárt svéd jogesetek alapján is megállapítható.²⁰ A svéd ítélkezési gyakorlat fejlődése nyomon követhető a földalatti tárolók, tartályok korróziója során előállott vízszennyezés kérdésében. Kezdetben a bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a korrózió a szakmai körökben nem kellően ismert, ezért az alpereseknek ez nem róható fel és jogerősen elutasította a keresetet.²¹ Egy évvel később hasonló tényállás alapján - a Malaren tó olajszennyezése során - a bíróság a keresetnek helyet adva megállapította, hogy az alperes, tulajdonos nem járt el kellő körültekintéssel. Annak ellenére állapította meg a bíróság az alperes felelősségét, hogy évente ellenőriztette és tisztította az olajtartályt. Jól szemléltetik ezek a jogesetek az elvárhatóság mércéjének szigorodását.

A hazai, illetőleg külföldi jogesetek is alátámasztják, hogy néhány év leforgása alatt az elvárhatósági mérce egyre szigorodott, amely egyértelműen a kimentési lehetőségek területén szűkítette a kaput. Ez a tendencia mind a szerződése kívüli károkozások, mind pedig a szerződéses kapcsolatra visszavezethető környezetszennyezési ügyekben tapasztalható. Ez utóbbira példa az un. Dikonirt-ügy,²² amelyben a mezőgazdasági nagyüzemek részére öntözés céljára szolgáltatott vizet a vízgazdálkodási társulat. A vízbe un. dikonirt nevű szer került (a társulatnak nem felróható módon), amely több millió forintos kárt okozott a nagyüzemek növényvilágában. A vízgazdálkodási társulat a vízminőség vizsgálatokat jogszabály szerint folyamatosan elvégezte, azonban ezek a vizsgálatok nem alkalmasak a dikonirt kimutatására. A Legfelsőbb Bíróság véleménye szerint az alperes társulat a felelősség alól nem mentheti ki magát azzal, hogy a dikonirtot kimutató vegyelemző vizsgálat nem kötelező és ahhoz speciális berendezés szükséges (amely alperesnek nem áll rendelkezésére), a vizsgálat elvégzése nagyon költséges.

A szigorítás irányában megmutatkozó fejlődési irányra következtethetünk a Legfelsőbb Bíróság Elnökének országgyűlési beszámolójából is. Ennek értelmében

¹⁷ Legfelsőbb Bíróság P. törv. I. 20.490/1967. sz. BH 1967/12. 5529. jogeset

¹⁸ Legfelsőbb Bíróság Pf. I. 20.917/1971. sz. BH 1972/6. 7099. jogeset

¹⁹ BOGYAI Mária: A környezetszennyezés jogi szankciórendszere. *Jogtudományi Közöny* 1972/8. szám 374.o.

²⁰ KILÉNYI Géza: Polgári jogi eszközök a környezetvédelem szolgálatában, *Jogtudományi Közöny*, 1976/6. szám. 292-293.o.

²¹ 1962-ben üzemanyag tároló rozsdásodása miatt olajkerült a Helsingborg város víztározójába, amely 70 ezer embernek biztosította az ivóvizet.

²² Legfelsőbb Bíróság Pf. I. 21.189/1972. sz. BH 1974/1. 18. sz. állásfoglalás

„a mérgező anyagok tartása és használata fokozott veszéllyel járó tevékenység, tehát károkozás esetén szigorúbb felelősségi szabályokat kell alkalmazni. Ez a helyzet továbbá akkor, ha mérgező anyagot tartalmazó szennyvíznek, gáznak, füstnek az üzemből való távozása szennyezi a levegőt vagy más módon kárt okoz.”²³ A légszennyezés és vízszennyezés tárgyában született jogesetek az 1970-es évek elején, közepén már egyértelműen az objektív felelősség mellett foglaltak állást, amelyet egyrészt a gazdasági életben végbement változásokkal, iparosodással együttjáró következményekkel indokoltak, másrészt arra az álláspontra helyezkedtek, hogy az állandó jellegű károsító tevékenység veszélyes jellegét és az objektív felelősség alkalmazását kell megállapítani, ha a károsító hatás olyan nagyságú és jellegű, amely ellen a károsult nem képes hatásosan védekezni.²⁴ Ez a haladó felfogás azonban nem vált általánossá.

Az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. törvény²⁵ előre lépésként értékelhető abban a tekintetben, hogy egyértelműen kimondta az objektív felelősség alkalmazásának lehetőségét, „aki az emberi környezetet veszélyeztető tevékenységével másnak kárt okoz, a Polgári Törvénykönyvnek a fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó szabályai szerint köteles a kárt megtéríteni.”²⁶ A tárgyi felelősség alkalmazása egyben azt is jelenti, hogy a kimentés során a bizonyítási teher a károkozót terheli és a felelősség alóli kimentés szinte lehetetlen, mert a károkozó magatartás jellegénél fogva a tevékenységi körön kívül eső elháríthatatlan ok bizonyítása kizárható.

Ennek megfelelően a károkozónak egy lehetősége áll fenn, a károsult közrehatására való hivatkozás, amely a károsult felróható magatartására visszavezethető ok esetén kármegosztáshoz vezethet.²⁷Tehát látható, hogy a törvény a felelősségi alakzat alkalmazásának kérdésében egyértelműen állást foglalt a korábbi környezetvédelmi tárgyú jogi szabályozáshoz képest, azonban az e körben jelentkező specialitásokból eredő kérdéseket továbbra sem szabályozta kellő részletességgel.

A további szabályozási kérdéseket nyitva hagyta, amelynek kialakítása a bírói gyakorlat körébe került át ismét. A bírói gyakorlat jogfejlesztő szerepe a környezetvédelmi tárgyú kárfelelősségi kérdések tekintetében vitathatatlan. A korábbi bírói gyakorlat – 1976 előtti – megállapításai átívelően az 1976. évi törvény hatálya alatt is iránymutatóan hatottak illetőleg kiindulási alapját képezték a jogfejlesztő folyamatnak.²⁸

²³ A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Elnökének beszámolója az Országgyűlés 1975. évi márciusi ülészakán. Magyar Jog 1975/6.

²⁴ Legfelsőbb Bíróság Pf. I. 20.241/1970. sz. BH. 1973/2. 71. sz. jogeset, Legfelsőbb Bíróság Pf. törv. V. 20.190/1975. sz. BH. 1975/12. 562. sz. jogeset, Lásd bővebben: BOROS József: Környezetvédelem a szerződésen kívüli kártérítési perek gyakorlatában, *Magyar Jog* 1976. 10. sz. 900-901.o.

²⁵ 1976. április 1. napján lépett hatályban

²⁶ Az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. törvény 46.§.

²⁷ GÁTOS György – LÁBADY Tamás: Kárfelelősség a környezet védelmében, *Magyar Jog* 1977. 9. sz. 790.o.

²⁸ A Ptk. hatálybalépésével megszűnt a bíróságok jogalkotó szerepe, azonban a jogértelmező, jogmagyarázó szerepe. A jogpolitikai céloknak megfelelően kötelessége is a bíróságoknak a jog eszközeinek a környezeti érdekek szolgálatával való összhang megteremtése, De ez más területen is

Az 1976. évi környezetvédelmi törvényünk fenntartotta a komplex felelősségi rendszert melynek értelmében az államigazgatási szankció, „a környezetvédelmi bírság fizetése nem mentesít a büntetőjogi vagy a szabálysértési, továbbá a kártérítési felelősség, valamint a tevékenység korlátozására, megszüntetésére, illetőleg a megfelelő védekezés kialakítására vonatkozó kötelezettség teljesítése alól.”²⁹ Ez a konstrukció – objektív felelősség, komplex felelősségi rendszer az - 1976. évi törvényt felváltó - 1995. évi LIII. törvény (Kvtv.), a környezet védelmének általános szabályairól szóló törvényben, de a természetvédelmi törvényben (Tvtv.)³⁰ is tovább él.

2. A környezetvédelmi szabályozás és a Ptk. kapcsolata

A Ptk. 1977. novelláját megelőzően a környezeti károkért való objektív felelősség alkalmazásának törvényi megerősítésére nem került sor.³¹ Bár látható az előbbieken kifejtettek alapján, hogy a bírói gyakorlat alakította jogalkalmazásban már felsejlenek az objektivizált felelősség irányában törő elemek. Az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi törvény által bevezetett és a környezeti károkért fennálló magánjogi objektív felelősség deklarálása tette indokolttá a Ptk. vonatkozó rendelkezéseinek is a módosítását és kiegészítését a környezeti károk tekintetében. Ennek megfelelően került sor, a Ptk. 1977. novellájának módosító rendelkezései értelmében, 1978. március 1. hatállyal a Ptk. 345.§-nak módosítására akként, hogy aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni. Mentessül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívül esik. Ezeket a szabályokat kell alkalmazni arra is, aki az emberi környezetet veszélyeztető tevékenységével másnak kárt okoz.

A törvényi tényállás jogi megítélése és elbírálása alapvetően a bírói jogalkalmazás feladata, a kereseti kérelemhez kötöttségre figyelemmel azonban a perindító fél által hivatkozott jogalap meghatározó tényezővé lép elő. A joggyakorlat elemzése során arra a következtetésre juthatunk, hogy korábban a Ptk-ban nevesített jogalapra történő hivatkozás volt a meghatározó, míg az utóbbi években előtérbe került a Kvtv. 103.§-ára történő hivatkozási alap is. A Kvtv. alapján a környezet igénybevételével és terhelésével járó magatartásokra

---

igaz. Lásd bővebben: SZENTGYÖRGYI Rezső: A környezeti károk bizonyításának nehézségei és a károkozók egyetemleges felelőssége, *Magyar Jog* 1976. 12. sz. 1053.o.

²⁹ Az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. törvény 45.§.

³⁰ Tvtv. 81. § (1) Az, aki a természet védelmére vonatkozó jogszabályokat, egyedi hatósági előírásokat megszegve kárt okoz, a kárt a Polgári Törvénykönyv 345-346. §-aiban foglalt szabályok szerint köteles megtéríteni.

³¹ Ptk. 345. § (1) Aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni. A felelősség kizárása vagy korlátozása semmis; ez a tilalom a dologban okozott károkra nem vonatkozik.

(2) Mentessül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívül esik.

(3) Nem kell megtéríteni a kárt annyiban, amennyiben a károsult felróható magatartásából származott.

(4) A kártérítési követelés három év alatt elévül.

visszavezethető kár megtérítése alapozza meg az objektív felelősség alkalmazását.³² Ez egyben azt is jelenti, hogy minden környezeti elemet érintő károsító magatartás környezetveszélyeztető magatartásnak minősül. Tekintettel arra, hogy a környezetveszélyeztetés ténye önmagában megteremti az objektív felelősséget, nem szükséges a veszélyes üzemi jelleg fennállása, és igazolása ahhoz, hogy a Ptk. fokozott veszéllyel járó tevékenységért fennálló felelősségi alakzata alkalmazásra kerüljön.

Meg kell azonban jegyezni, hogy sok esetben egybe esik a veszélyes üzemi tevékenység és a környezetkárosító magatartás, azaz a veszélyes üzemi tevékenységre visszavezethető a környezeti kárt okozó magatartás. A veszélyes üzemek működése napjainkban sokszor egybe esik a környezeti ártalmak keletkezésével, azonban ennek hiánya esetén is a környezet igénybevételével, terhelésével, környezetveszélyeztetéssel okozott károk megtérítése is az objektív felelősség alapján ítélni lehet. A felgyorsult gazdasági, technikai fejlődés és a határtalan természeti erőforrás használat óhatatlanul hozzájárul ahhoz, hogy a veszélyes üzemi jellegű tevékenységek folyamatosan bővülnek, ez a vertikum szélesedik, és ezt meghaladóan is a negatív környezeti hatások egyre intenzívebbek.

A felelősségi skála másik végpontján az abszolút, kimentést nem tűrő feltétlen felelősségi alakzat áll, amelynek tipikus esete az atomkárokért fennálló felelősség. Korábbi szakirodalmi álláspontok alapján a bányászati tevékenységből eredő károkat is ebbe a körbe kívánták vonni.³³ Mádl Ferenc az abszolút kártérítési felelősséget bányatársaságok által a kitermelés során okozott károk tekintetében tartotta megállapíthatónak.³⁴ Napjainkban is vannak olyan nézetek, amelyek a környezeti kárfelelősséget az abszolút felelősség szintjére emelnék. A nemzetközi gyakorlatnak megfelelően tehát a kártérítés limitált. A kárfelelősség valódi érvényesíthetőségét kötelező biztosítás vagy más, megfelelően biztosított pénzügyi fedezet szavatolja. A limitált kárfelelősségre tekintettel (mint ahogy arra a nemzetközi nukleáris balesetek rávilágítottak) a károsultak teljes kár megtérítésére való lehetőségük megkérdőjelezhető. A teljes kártérítés megvalósítására való törekvést tükrözi az új globális nukleáris kompenzációs rendszer felállítása.³⁵

³² Kvtv. 103. § (1) A környezet igénybevételével, illetőleg terhelésével járó tevékenységgel vagy mulasztással másnak okozott kár környezetveszélyeztető tevékenységgel okozott kárnak minősül és arra a Polgári Törvénykönyvnek a fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

³³ PRUGBERGER Tamás: *Néhány gondolat a magánjogi felelősséget érintő szabályok és bírói gyakorlat módosításához*, In: (Szerk. Gondosné dr. Pusztahelyi Réka és Dr. Juhász Ágnes) Miskolci konferenciák 2011 Javítandó és jobbítandó elemek a Ptk. kodifikációjában. Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért Kiadó Miskolc 2012. 158.o.

³⁴ MÁDL Ferenc: *A deliktualis felelősség a társadalom és a jog fejlődésének a történetében*, Akadémiai Kiadó Budapest 1964. 427.o.

³⁵ Lásd bővebben: SÁNDOR István – TÖRÖK Gábor: Az atomkárokért való polgári jogi felelősség szabályozásának sajátosságai. *Jogtudományi Közöny*, 1997. október, 417-423.o., LAMM Vanda: Ernyő a szerződés felett – Megjegyzések egy új globális nukleáris kompenzációs rendszerről, In: *PÁZMÁNDI Kinga (szerk.): Sárközy Tamás 65. születésnapjára ünnepi kötet*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest 2006. 136-145.o.

A környezet védelmét szabályozó törvények és a Ptk. között a magánjogi károk tekintetében koherencia figyelhető meg. Azonban nem hagyható figyelmen kívül a környezeti károk tekintetében érzékelhető megkülönböztetés a magánjogi és a közjogi kártételek tekintetében. A környezet védelme társadalmi érdek, a környezeti ártalmak okozása társadalomra veszélyes cselekedet.

A jogsértő magatartásokkal szembeni jogkövetkezmények alkalmazása egyrészt hátrányt jelent a felelős személy irányába, másrészt reperál, harmadrészt hatást gyakorol a jövőbeni magatartásokat illetően a felelősre, de az egész társadalomra egyaránt.³⁶

3. Zárógondolatok

A környezeti ártalmak egyre intenzívebb és sokrétűbb megnyilvánulásaira a jogi szabályozó rendszer nem kellő gyorsasággal és intenzitással reagál, amely köszönhető annak is, hogy a környezeti ártalmak speciális jellegűek, hatásai sokszor a természet-, és a közgazdaságtudományi szempontból sem egyértelműen meghatározhatók, amely a jogi szankciók alkalmazásában rejlő bizonytalanságot is magyarázzák.³⁷ A szankciók alkalmazása terén a pálmát a kártérítés viszi el. Gyakrabban fordul elő ugyanakkor a kártérítési szankció alkalmazása a környezetjogi jogsértés „megváltásaként”.³⁸

A jogkövetkezmények megállapítása területén ugyanakkor vannak olyan jogintézmények, amelyek közjogi és magánjogi szemlélettel is megközelíthető, mint például az eredeti állapot helyreállítása, tevékenységtől eltiltás. A magánjogi felelősség szankciórendszerének elsődleges célja a reparáció, amely a sérült jogviszonyok helyreállítását hivatott szolgálni. Emellett természetesen a környezetjogi kérdések prioritásának a megelőzést, a jogellenes állapot kiküszöbölését, elkerülését kell tekintenünk, amelyre a közjogi szabályozásban kell hangsúlyozottan figyelemmel lenni.

A környezetjogi közjogi szabályozás a megelőzésre és helyreállításra koncentrál és nem a felelősségre, mint pénzügyi kötelezettségre. Mindamellet a prevenció és reparáció eszközeül szolgáló jogintézmények mindkét területen megfigyelhetők a közérdek és a magánérdek érvényesítésére és érvényesülésére figyelemmel. A környezetjogi kárfelelősség kérdéskörénél elengedhetetlen a pénzügyi rendezéshez szükséges vagyoni fedezet kérdése, hiszen a folyamat nem szakad meg a

³⁶ ZOLTÁN Ödön: *Kártérítési felelősség a környezetvédelemben*, Akadémiai Kiadó Budapest 1985. 76.o.

³⁷ ZOLTÁN Ödön: *Kártérítési felelősség a környezetvédelemben*, Akadémiai Kiadó Budapest 1985. 75-76.o.

³⁸ NOCHTA Tibor: A polgári jogi felelősség néhány alapproblémájának tükröződése az új Polgári Törvénykönyv 2011. decemberi Szerkesztőbizottsági Javaslatában, In: (Szerk. Gondosné dr. Pusztahelyi Réka és Dr. Juhász Ágnes) *Miskolci konferenciák 2011 Javítandó és jobbítandó elemek a Ptk. kodifikációjában. Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért* Kiadó Miskolc 2012. 120.o.: A Polgári Törvénykönyv kártérítési rendelkezéseivel a környezetvédelmi jogszabályoknak is koherensnek kell lenniük, a jogági jogellenességi függetlenség nem ismerhető el környezetszennyező tevékenységekkel összefüggésben. Közigazgatási normáknak adekváttnak kell lenniük a magánjogi kárfelelősség tekintetében.

---

felelősség megállapításánál és a jogkövetkezmények kiszabásánál, annak végrehajtásához szükséges elemekre is ki kell térnie a jogalkotásnak.³⁹

---

³⁹ NAGY Zoltán: Fenntartható költségvetési elvonások rendszere a környezetvédelem területén. *In: Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Miskolc, Tomus XXIX/1. (2011) 247-258.o.*, OLAJOS István: A vis maior szerepe a támogatásokban-különös tekintettel az árvíz és belvíz helyzetre *In: Csák Csilla (szerk.) Az Európai földszabályozás aktuális kérdései*, Novotni Kiadó Miskolc, 2010. 199-211p. Lásd még: ERDŐS Éva: Az állami támogatások jogi szabályozásának anomáliái. *In: Pénzügyi Jogot Oktatók Konferenciáinak előadásai 2006-2009.* Novotni Kiadó Miskolc, 2010. 132.o-145.o., ERDŐS Éva: Az európai adóharmonizáció, mint a káros adóverseny elleni fellépés eszköze. *In: Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXX/2. 2012. 255-271.o.*, ERDŐS Éva: A beruházás ösztönzés és a környezetvédelem. *In: A nemzetközi környezetjog aktuális kihívásai*, Miskolc 2012. 51-61.o. megjelenés alatt, NAGY Zoltán: A közpénzügyi támogatási jogviszony a közjogi és a magánjogi szabályozás metszetében. *In: Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXX/2. 2012. 339-350.o.*, NAGY Zoltán: Adó és támogatáspolitikai szabályozás hatékonysága a környezetvédelem területén. *In: Pázmány Law Working Papers, 2012/9.sz.1-9.o.*